

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ

*“Правни аспекти савремених друштвених кретања у Републици Србији” -
за период 01.01.2019. – 31.12.2021. године*

Издавач

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици,
Правни факултет

За издавача

Проф. др Душанка Јововић, декан

Главни и одговорни уредник

Проф. др Јелена Беловић, руководилац пројекта

Секретар пројекта

Проф. др Страхиња Миљковић

Уређивачки одбор

Проф. др Душанка Јововић

Проф. др Марија Крвавац

Проф. др Владимир Боранијашевић

Доц. др Бојан Бојанић

Доц. др Драган Благић

Технички уредник

Младен Тодоровић

Дизајн корица

Кварк Краљево

Штампа

Кварк Краљево

Тираж:

50 примерака

ISBN 978-86-6083-062-5

**Штампање овог зборника помогло је Министарство просвете, науке и
технолошког развоја Републике Србије**

Др Саша АТАНАСОВ*

UDK 343.431(091)

ТРГОВИНА ЉУДИМА - ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ

Апстракт: Сложену и друштвено условљену појаву – трговину људима можемо проучавати и њену суштину можемо разумети тек уколико сагледамо њен историјски аспект. Историјат ове појаве уједно је историјат вишевековног робовања и експлоатације човека од стране другог човека. Од првобитне заједнице до данас, развојем друштвених односа и материјалних производних снага, експлоатација човека и трговина људима попримале су различите облике. Тако су трговину људима познавали готово сви народи Азије, Африке, Европе и Америке. У раду разматрамо трговину људима у робовласничком и феудалном друштву, односно у периоду након откривања Новог света.

Кључне речи: трговина робљем, трговина људима, робовласништво, феудализам, Нови век.

1. ТРГОВИНЕ ЉУДИМА У РОБОВЛАСНИЧКОМ ДРУШТВУ

Почеци трговине људима појавили су се у првобитној заједници, али је ова појава своје класичне и институционалне облике добила у робовласничком друштву.¹ Овакав облик друштва настао је прво у тада развијеним подручјима Месопотамије и Египта, али је свој најразвијенији облик достигао у античкој Грчкој и старом Риму. У развоју робовласничког друштва разликују се два доминантна типа: источњачки (оријентални) и антички (класични). Источњачки тип робовласништва био је присутан неколико хиљада година у Индији, Кини, Персији и Старом Египту, затим код Сумераца, Асираца и Вавилонца. Сви робови у источњачком робовласништву били су власништво државе која их је по потреби уступала великашима,² користила за рад у храмовима, за јавне грађевинске радове, рудницима, у трговини или занатству, у војној служби, размештала на поседе

---

* Доцент, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет, sasa.atanasov@pr.ac.rs

¹ *Историја*, Енциклопедијски лексикон *Мозаик знања*, Интерпрес, том V, Београд, 1970, 171. Саша Атанасов, *Откривање, разјашњавање и доказивање кривичног дела трговине људима*, необјављен магистарски рад, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2010, 8.

² *Ibid*, 585.

(нпр. групе ратних заробљеника) захтевајући од њих да обрађују земљу и држави плаћају дажбине, као уосталом и сви остали слободни грађани. Број робова који су припадали приватним лицима (за разлику од старе Грчке и Рима) био је веома мали, те је њихов значај за свеукупну економију био незнатан. Зато овакво робовласништво класно издиференцираних источних деспотија није имало такве размере да би представљало доминантну карактеристику друштва, као што је то био случај у античкој Грчкој и старом Риму.³ Античко робовласништво, чији су типични представници били Грчка и Рим, развијало се на посве другачијим основама и имало је приватна робовласничка обележја.⁴ Са правног становишта роб је ту сматран „оруђем које говори“.⁵ Само тиме што поседује свест, роб се разликовао од других средстава које робовласник користи у производњи. Робовласници не само што су располагали великим земљишним поседима, већ су неограничено одлучивали и о животима робова: њих су могли продавати, куповати, поклањати, жигосати, телесно кажњавати, па чак и убијати.⁶ Робови су у робовласничком друштву представљали једино право богатство, с обзиром на то да су оруђа за рад била примитивна, а својина над земљом недовољно цењена услед немогућности адекватног обрађивања.⁷ Стога се богатство једног робовласника мерило бројем робова које је поседовао. Број робова је варирао у различитим државама, као и у истој држави у различито време. На пример, процењује се да је у појединим моментима у Атини однос робова и слободних грађана износио чак четири стотине робова у односу на једног слободног грађанина.⁸ Према попису из 309. п.н.е. у Атини је било између 120.000 и 400.000 робова. У другим градовима Грчке (нпр. у Егини, Коринту, Хиосу, Мегари, Милету, Таренту) тај број је био и већи – преко 450.000 робова. За разлику од робова у другим градовима, робови у Атини имали су релативно хуманији положај.⁹ То се посебно односило на државне и

---

³ Dragan Nikolić, *Ropstvo i robovi – Tamnija strana ljudske civilizacije (Istorijski pregled)*, “Trgovina ljudima – Pravna zaštita u međunarodnim i nacionalnim okvirima”, (Ur. Predrag Dimitrijević, Miomira Kostić, Saša Knežević), Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, Niš, 2011, 24.

⁴ *Историја*, 585.

⁵ *Мала политичка енциклопедија*, Савремена администрација, Београд, 1966, 1055 – 1056.

⁶ *Нова енциклопедија у боји*, Вук Караџић, том II, Београд, 1978, 1526.

⁷ *Мала политичка енциклопедија*, 1059. С. Атанасов, *op. cit.*, 8 – 9.

⁸ William O. Blake, *The History of Slavery and the Slave Trade, Ancient and Modern*, Columbus, Ohio, 1861, 23 – 24. <https://archive.org/details/DKC0186/page/n17>, 16.08.2019.

⁹ Нпр. претерано злостављање роба сматрало се нечасним и недостојним: власник је могао роба да примерено казни, али не и да га убије или злоставља; у случају суровог поступања, роб је могао да тражи од суда да буде продат другом човеку, или да побегне у храм и затражи азил. У: D. Nikolić, *op. cit.*, 26.

храмовне робове, јер су за свој рад добијали одговарајућу државну плату, могли су да стварају породицу, поседују покретну имовину и имају модификовану правну и пословну способност, под условом да су радили посао који им је одредила држава и нису напуштали градску територију. Храмовни робови служили су у храмовима (нпр. као певачи, сликари или вајари), или су коришћени за пољопривредне радове на храмовним поседима.

Ипак, највећи број робова у Атини био је у приватном власништву. Приватни робови нису имали претходна права, већ је њихова судбина зависила од воље њихових власника. Власник је могао роба упослити у зависности од сопствених потреба, могао га је продати, изнајмити, поклонити или ослободити. Након Солонове реформе (594. п.н.е) када је укинута дужничко ропство слободних грађана, недостак приватних робова надомештаван је њиховом купованом на пијацама дуж обале Средоземног мора и у његовом залеђу, или су робови регрутовани из редова странаца који су заробљавани у ратним походима.¹⁰

Када је реч о робовласништву и трговини робовима у старом Риму, оно је попримило невиђене размере и најсуровије форме, нарочито у периоду позне Републике и почетка Принципата, од II. века п.н.е. до I. века н.е. Роб није имао никаква права, није третиран као личност, већ као ствар. Власник роба могао је са њим поступати по свом нахођењу, а у случају убиства роба, оно је изједначавано са убиством животиње. Слободни грађани Рима нису могли бити робови (од 326. п.н.е), због чега су робови довођени са освојених територија (нпр. само из Јерусалима у Рим је доведено 97.000 робова, из Епира 150.000, а из Галије 63.000 робова). Држава је контролисала трговину робљем (наплаћивала увозно-извозне и купопродајне таксе од трговаца робљем) и на тај начин пунила државну касу. Све док је трајала владавина Рима на освојеним територијама, локално становништво је претварано у робове.¹¹ С обзиром на наведено, видимо да су у почетку развоја робовласничког друштва робови набављани искључиво у ратним походима, тј. заробљавањем противничких војника.

Институција *дужничког ропства* појавила се у каснијим фазама. Када занатлије и сељаци не могу платити велике пореске обавезе задужују се за новац и храну код трговаца, зеленаша и великих робовласника, који им на име дуга прво узимају земљу и имање, а касније када ни то није довољно – поједини чланови породице дужника постају робови. Хамурабијев законик

---

¹⁰ Dragan Nikolić, *op. cit.*, 25 – 26. Више: *Aristotelov Ustav Atenski* (Solonove reforme: ukidanje dugova), Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1948, тач. 6.

<http://ipt.fpn.bg.ac.rs/Materijal/Ustav%20Atenski.pdf>, 15.07.2019.

¹¹ Dragan Nikolić, *op. cit.*, 26 – 27.

(законик сумерског владара Ур Нанше) наводи такву могућност слободног грађанина. На пример, да би исплатио дуг, дужник је могао продати своју жену или кћер, или их ставити у дужничко ропство у кући њиховог купца или господара дуга на рок од три године.¹² Ако је неко лице било осуђено за злочин и није могло платити штету коју је проузроковало, оштећени су га могли продати ради намирења.¹³ Деца коју су рађале робиње припадала су господару, те је неко лице могло постати роб и чином рођења.¹⁴ Робови су коришћени за рад на пољима, у рудницима, за рад у кући, за ратовање, за веслање на бродовима, за забављање народних маса, за сексуално искоришћавање од стране господара или од стране слободних грађана, или за рађање.

Први институционализовани облици принуде на проституцију појавили су се у Грчкој. Атински законодавац – Солон, ради пружања сексуалних услуга слободним грађанима основао је систем градских јавних кућа (*dicteria*) у којима су биле жене – *диктеријаде*, а њих је за ту сврху куповала држава. Диктеријаде нису имале право да бирају своје клијенте, већ су стајале на располагању свакоме ко би дошао у јавну кућу. Новац добијен на овај начин, држава је употребљавала за градњу јавних кућа и других објеката, или за помагање сиротињи. Диктеријаде су биле лишене свих грађанских права која су могле повратити само вршењем неког херојског чина. У неку руку, имале су наследан статус јавних службеница. На улици су могле изаћи само у посебној одећи.¹⁵ У Атини на врхунцу славе (IV век) само су се четири категорије жена могле бавити пружањем сексуалних услуга. Једне од њих су *хетере*, најгласовитије блуднице у Грчкој, које су осим сексуалног задовољства мушкарцу пружале забаву и другарство. *Фрулашице* су се бавиле забављањем, свирањем и плесањем и комбиновале су плес са проституцијом. Веома често су биле робиње које је у Атину доводио сводник ради приређивања гозби на којима је врхунац вечери био дружење са девојкама. *Диктеријаде*, обичне јавне жене, сексуалне услуге пружале су на улици и нису смеле одбити ничији захтев да се продају. Посебну категорију жена чиниле су *конкубине* које су биле власништво имућних људи који су их користили за рад у кући и сексуално задовољавање, а могли су их продавати и изнајмљивати другима.¹⁶

---

¹² Чл. 117. *Хамурабијев законик* (превео: Марковић, Ч.), Фондација Алан Вотсон, Београд, 1925. С. Атанасов, *op. cit.*, 9 - 10.

¹³ Чл. 54 – 55. *Ibid.*

¹⁴ Чл. 119. *Ibid.*

¹⁵ Fernando Henriques, *Historija prostitucije*, Prostitucija primitivnih, klasičnih i istočnjačkih naroda, v. I, Епоха, Zagreb, 1968, 39 – 41.

¹⁶ *Ibid.*, 47 - 56.

Град који је први извршио регистравање жена које су пружале сексуалне услуге био је Рим. На пример, за време цара Тројана (98 – 117. г. н. е.) у Риму је било регистровано преко 32.000 проститутки, због чега се појавила потреба за организовањем њихове делатности. Појављују се први власници јавних кућа (лено и лена), а унутар тих кућа врши се подела рада на управитеља и помоћно особље: масере, крчмаре, бријаче и купалишне слуге. Највећи број жена у јавним кућама биле су робиње, јер је тадашњи закон строго забрањивао сексуално искоришћавање слободних грађанки. У то време, хомосексуална проституција је била веома раширена.¹⁷ У Индији, у III веку пре нове ере проституција је претежно наследно занимање одређено кастом. Жене су регрутоване из редова правих или усвојених кћери, или су их пак набављали агенти који су путујући по средњој Индији куповали нежељене кћери од родитеља, или отимали женску децу. Регрутовање девојака за проституцију било је олакшано чињеницом да се без мираза не могу удати, да нису равноправно третирана као мушка деца и да мање доприносе него мушкарци. Родитељи су женску децу продавали у бесцење, или су их једноставно напуштали.¹⁸ У Кини проституција се јавља за време династије Чоу, 650. године пре нове ере. Цар Кван Чунг одређују посебне градске четврти, тзв. „лу“ за становање проститутки које ће служити ради задовољавања сексуалних потреба страних трговаца, док су за време цара Хан Вуа (40. п. н. е.) војни логори опремљени проституткама за потребе неожењених војника. Жене које су одређене за бављење проституцијом углавном су биле стране робиње или оне које су у младности биле купљене од својих мајки, што је била врста сталног сужањства.¹⁹

Од најстаријих дана постоје облици принуде на рађање деце.²⁰ Ликург, велики спартански законодавац, још у IX веку пре нове ере сматрао је да деца не припадају родитељима већ држави, па је захтевао од мужева да своје жене дају другим мушкарцима ради стварања здравог и корисног нараштаја.²¹ Слушкиња која није могла родити дете своме господару могла је због тога бити продата.²² Крађа деце, представљала је посебан проблем робовласничког друштва, с обзиром на то да је Хамураби својим законом настојао да је спречи.²³ Економска криза, појава нових народа на границама Источног Римског царства, честе побуне и ратови робова,

---

¹⁷ *Ibid*, 113. и 118. С. Атанасов, *op. cit.*, 9 – 10.

¹⁸ *Ibid*, 199, 221 - 222.

¹⁹ Wong, K, C.: The Social Evil in China, *China Medical Journal*, свезак 24, 1920, 630. У: F. Henriques, *op.cit.*, 235.

²⁰ Саша Атанасов, *op. cit.*, 10 - 11.

²¹ F. Henriques, *op.cit.*, 44 - 46.

²² Чл. 147. *Хамурабијев законик*.

²³ Чл. 14. *Ibid*. С. Атанасов, *op. cit.*, 9 – 11.

незаинтересованост робова за подизање продуктивности рада, смањен доток робова из области изван граница Римског царства, све чешћа ослобађања робова, довели су до урушавања и пропадања робовласничког друштва, те на крају V века до стварања нових друштвених односа без робова и робовласника.²⁴

2. ТРГОВИНЕ ЉУДИМА У ФЕУДАЛИЗМУ

Нови друштвени односи донели су систем експлоатације зависних сељака – кметова, од стране власника земљишних поседа – феудалаца. Темељ производних односа чини својина феудалаца над земљом, а делимично и над сељаком. Држава на почетку развоја феудалног друштва сва права над земљом даје закупцима који је одржавају, а њих саме претвара у правне субјекте везане за земљу.²⁵ Дељење земље сељацима имало је за циљ подстицање већег обима производње и продуктивности рада с обзиром на низак степен развијености производних снага.²⁶ Јачањем феудалне државе посебно у X и XI веку, феудални господари настоје да све већи број слободних сељака претворе у зависне сељаке, потчињене интересима феудалне експлоатације. Сељацима се забрањује коришћење права да прелазе са једног феудалног поседа на други, што је значило да феудалац продајом имања продаје и сељака и његову породицу другом феудалцу.²⁷

Осим плаћања великих дажбина и радне обавезе, сељак је имао и војну обавезу.²⁸ Многи сељаци услед великих намета и презадужености постајали су робови. Сељак је могао пасти у ропски положај због истих разлога као што је и у античко време то могао слободан грађанин: ако се задужио, осиромашео или био осуђен због злочина, ако је био заробљен у рату или се побунио против свог господара. Жена је могла бити продата ако је осуђена због неверства, а није могла платити глобу.

На нашим просторима забележено је да је за време династије Немањић било робова, како слободних тако и неслободних, затим домаћих и аграрних. Према Законику Стефана Душана, отрок је сељак-роб који је са својом децом био вечна баштина властелина или имаоца земље, али се никада није смео дати у мираз. У Дубровнику, робови су увожени као и свака друга роба ради рада у кући, у винограду или као поморци на лађама. Робиње су у Дубровнику и Котору биле даване као мираз свакој имућној

---

²⁴ *Историја*, 586. D. Nikolić, *op. cit.*, 28. С. Атанасов, *op. cit.*, 11.

²⁵ *Мала политичка енциклопедија*, 507 - 508.

²⁶ Карл Маркс, *Капитал*, Култура, т. III, Београд, 1948, 681.

²⁷ Константин Јиричек, *Историја Срба*, Геца Кон, св. III, Београд, 1923, 121.

²⁸ Георгије Острогорски, *Пронија*, Београд, 1951. С. Атанасов, *op. cit.*, 11 – 12.

жени.²⁹ Феудализам у Европи и Русији одржао се све до XIX века, док у Кини опстаје са извесним модификацијама до XX века.³⁰

3. ТРГОВИНА ЉУДИМА НАКОН ОТКРИВАЊА НОВОГ СВЕТА

Када је крајем XV века откривен амерички континент и основане прве насеобине у Америци, велики број домородаца је умро од болести које су им пренели Европљани. Тада су колонисти Португалци превозили из Африке у Америку велики број људи црне расе, будућу радну снагу, а у посао трговине робљем укључили су се веома брзо и Французи, Шпанци, Енглези и Холанђани. Ови потоњи су од прекоморске трговине робљем направили редовну установу. Португалци су толико зарађивали да им је трговина робљем постала најважнија делатност, а Енглези су у западној Индији изградили базу за трговину робљем. Процењује се да је од 1450. до 1850. године из Африке у друге делове света превезено више од десет милиона људи. Робље је превезено у пренатрпаним бродовима, тако да по доласку на место одредишта више од 50% робова није било способно за физички рад.³¹ Период када је велики број домородаца умро од болести карактерише појављивање трговине женама беле расе ради проституције, односно појаве познате као *трговина белим робљем*. Први глас против ропства подигнут је у енглеском парламенту 1776. године, али је ропство забрањено тек 1807. године у британским колонијама. Шпанија и Португал позвани су да исто учине између 1815. и 1830. године. У САД ропство је укинута 1864. године, али без обзира на све законе и моралне захтеве, трговина робљем и кријумчарење људи су се одржали све до почетка грађанског рата у Америци. Учестали устанци робова и немогућност да се робље уклопи у индустријски систем производње били су разлог за укидање ропства и трговине људима, прво у Енглеској, а касније и у другим земљама. Укидањем ропства у Северној Америци у свету је преостала мухамеданска трговина робљем, која је трајала од VII до почетка XX века. Само у последњој четвртини XIX века из Африке је одведено и продато у земљама на јужној и источној обали Медитерана око 10.000 робова. Робови, осим што су коришћени за рад у кућама, у пољопривреди, у продавницама, у војсци и у производњи оруђа и оружја, коришћени су и за чување харема, као поверљиве слуге, слуге у палатама, као чувари џамија, гробница и светих места. Жене су коришћене углавном за сексуално уживање јер је

---

²⁹ К. Јиричек, *op. cit.*, 120 - 122.

³⁰ *Ibid*, 317. С. Атанасов, *op. cit.*, 12.

³¹ W. E. B. Du Bois, *The Negro*, Henry Holt and Company, New York, 1915, 89 - 90.

мушкарцима било дозвољено да имају сексуалне односе са женама робињама. Лепе робиње најчешће су завршавале у харемима.³²

Када се медицинска наука развила и проширила своје делатности, забележени су први случајеви незаконите трговине органима и деловима људског тела. У Лиону, у Француској 1768. године, породица француског принца наводно је организовала отмице деце ради узимања њихових руку у намери да реконструишу дистрофичне екстремитете свог сина.³³ Први случај трговине деловима људског тела догодио се почетком XIX века када је William Buerke из Единбурга убио шеснаест људи и продао њихова тела локалној медицинској школи ради спровођења обуке из анатомије студената медицине. Овај случај познат као „грабљење тела“ (body snatching) био је повод да енглеска влада 1832. године донесе закон познат под називом „Anatomy Act“, који представља први законски акт који регулише област донације и дистрибуције делова људског тела.

Прва трансплатација људског ткивног графта извршена је пре око сто година, док је прва операција спајања крвних судова успела почетком XX века. Трансплатација бубрега пореклом од кадавера најпре је учињена у Русији, 1936. године, а прва трансплатација бубрега од живог даваоца 1950. године у САД. Случај комерцијализације људских органа, пореклом од живог несродног даваоца, први пут се догодио 1983. године.³⁴ Амерички лекар Barrs Jacobs основао је организацију „Интернационална размена бубрега“, са циљем да се за богате грађане, посредством брокера, обезбеди бубрези за трансплатацију од сиромашних становника трећег света, посебно из Индије.³⁵ Под утицајем Аболиционистичког покрета у Енглеској, трговина белим робљем забрањена је по први пут 1904. године Међународним споразумом за успешну заштиту од криминалне трговине познате под именом „трговина белим робљем“.³⁶

---

³² *Ibid*, 91. и 94.

³³ L. Lytner, The organ trade, *The Irish Times*, July 5th, 1999. У: Ljiljana Tomašić, *Trgovina ljudskim organima*, Samostalno autorsko izdanje, Beograd, 2003, 8.

³⁴ Саша Атанасов, *op. cit.*, 12 – 14.

³⁵ Tomašić Ljiljana.: *op.cit.*, 8 - 9.

³⁶ Међународни споразум иницирало је тадашње Друштво народа. Потписало га је дванаест држава на Конференцији одржаној у Паризу 18. 05. 1904. Државе потписнице обавезале су се на: пружање заштите пунолетним и малолетним женама које су врбоване у сврху разврата у иностранству (чл. 1), вршење надзора на јавним местима ради проналажења лица која спроводе жене и девојке намењене разврату, на прикупљање обавештења о лицима која се баве криминалном трговином (чл. 2), враћање жртава у матичне земље у складу са властитим могућностима, а по жељи жртве (чл. 3), вршење надзора над агенцијама које се баве врбовањем жена и девојака у иностранству (чл. 6). У: *Службени весник Президијума НС ФНРЈ*, бр. 2/51, (Југославија ратификовала као Међународни споразум - *Службене новине КЈ*, бр. 117/29).

Преокрет у забрани ропства чини Конвенција о ропству коју је донело Друштво народа 1926, затим мноштво међународних докумената који су потом донети (нпр. Општа декларација УН о људским правима (1948), Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације према женама (1979), Конвенција о правима детета (1989), Резолуција ЕУ о трговини женама (1993), Резолуција ЕУ о трговини људским бићима (1996), Резолуција ЕУ о трговини женама (2000) и друга).³⁷ Посебно треба поменути *Конвенцију УН против транснационалног организованог криминала* (Палермо, 2000) и допунски *Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом*, у коме се на до тада најсвеобухватнији начин дефинише трговина људима. Република Србија, односно тадашња Савезна Република Југославија, потписала је 2000. године *Палермо Конвенцију* и додатни *Протокол*, годину дана касније ратификовала ове документе и на себе преузела обавезу да трговину људима пропише као кривично дело. Према *Протоколу* (чл. 3) под трговином људским бићима сматра се коришћење претње силом, или употреба силе или других облика присиле, отмице, преваре, обмане, злоупотреба овлашћења или тешког положаја, или давање или примање новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем, а ради вршења врбовања, превозења, пребацивања, скривања и примања лица, у циљу остваривања експлоатације проституције других лица, или других облика сексуалне експлоатације, принудног рада или службе, ропства или односа сличног ропству, или ради уклањања органа.³⁸

4. УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Анализирајући историјске корене трговине људима и постојећу дефиницију трговине људима у *Протоколу за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом* увиђамо да само они облици експлоатације који су нужно били везани за напредак медицинске науке (као што је трговина људским органима) нису постојали у раздобљу пре XX века, док су сви остали облици искоришћавања које срећемо у данашњем свету, већ одавно познати људској цивилизацији.

---

³⁷ Саша Атанасов, *op. cit.*, 14.

³⁸ *Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori*, br. 6/2001.

SasaATANASOV, LL.D.

Assistant Profesor

University of Pristina - Kosovska Mitrovica, Faculty of Law

HUMAN TRAFFICKING – HISTORICAL DEVELOPMENT

Summary

Human trafficking is a complex and socially determined phenomenon which essence can be fully understood only after having considered its historical aspect. Namely, the history of human trafficking is a history of slavery and exploitation of one human being by another through the centuries. With the development of social relationships and material production forces from primordial community till nowadays, human exploitation and trafficking have taken various forms and shapes. Human trafficking was familiar to almost all nations in Asia, Africa, Europe and the United States. This paper discusses human trafficking in slave and feudal societies, i.e. in the era after the discovery of the New World.

Key words: slave trade, human trafficking, slavery, feudalism, the New World.

ЛИТЕРАТУРА

Aristotelov Ustav Atenski (Solonove reforme: ukidanje dugova), Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1948, <http://ipt.fpn.bg.ac.rs/Materijal/Ustav%20Atenski.pdf>, 15.07.2019.

W. E. B. Du Bois, *The Negro*, Henry Holt and Company, New York, 1915.

William O. Blake, *The History of Slavery and the Slave Trade, Ancient and Modern*, Columbus, Ohio, <https://archive.org/details/DKC0186/page/n17>, 16.08.2019.

Георгије Острогорски, Пронија, Београд, 1951.

Dragan Nikolić, *Ropstvo i robovi – Tamnija strana ljudske civilizacije (Istorijski pregled), "Trgovina ljudima – Pravna zaštita u međunarodnim i nacionalnim okvirima"*, (Ur. Predrag Dimitrijević, Miomira Kostić, Saša Knežević), Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, Niš, 2011.

Историја, Енциклопедијски лексикон Мозаик знања, Интерпрес, том V, Београд, 1970.

Карл Маркс, *Капитал, Култура*, т. III, Београд, 1948.

Константин Јиричек, *Историја Срба, Геца Кон*, св. III, Београд, 1923.

Ljiljana Tomašić, *Trgovina ljudskim organima*, Samostalno autorsko izdanje, Beograd, 2003.

Мала политичка енциклопедија, Савремена администрација, Београд, 1966.

Међународни споразум за успешну заштиту од криминалне трговине познате под именом трговина белим робљем, Међународни споразум - Службене новине КЈ, бр. 117/29 и Службени весник Президијума НС ФНРЈ, бр. 2/51.

Саша Атанасов, Откривање, разјашњавање и доказивање кривичног дела трговине људима, необјављен магистарски рад, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Кос. Митровица, 2010.

Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori, br. 6/2001.

Fernando Henriques, Historija prostitucije, Prostitucija primitivnih, klasičnih i istočnjačkih naroda, v. I, Epoha, Zagreb, 1968. Нова енциклопедија у боји, Вук Караџић, том II, Београд, 1978.

Хамурабијев законик (прев. Марковић, Ч.), Фондација Алан Вотсон, Београд, 1925.